

در پس کوچه های پاریس

با برادرم صادق هدایت

خاطرات عیسی هدایت

گردآوری و تدوین جهانگیر هدایت

در پس کوچه‌های پاریس
با برادرم صادق هدایت

نشر پوینده

در پس کوچه‌های پاریس با برادر مصادق هدایت خاطرات عیسی هدایت

گردآوری و تدوین

جهانگیر هدایت

نشر پوینده

۱۳۹۵

سرشناسه	:	هدایت، جهانگیر، ۱۳۱۸
عنوان و نام پدیدآور	:	در پس کوچه‌های پاریس با برادرم صادق هدایت؛ خاطرات عیسی هدایت / گردآوری و تدوین جهانگیر هدایت.
مشخصات نشر	:	تهران: پوینده، ۱۳۵۹.
مشخصات ظاهری	:	۱۴۰ص: مصور؛ ۵/۲۱×۵/۱۴ س.م.
شابک	:	۹۷۸-۹۶۴-۲۹۵۰-۶۱-۴
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
عنوان دیگر	:	خاطرات عیسی هدایت.
موضوع	:	هدایت، صادق ۱۲۸۱-۱۳۳۰.
موضوع	:	هدایت، عیسی، ۱۲۷۷ -- خاطرات
رده‌بندی کنگره	:	۱۳۹۵ ۴۵۳۶ ۵/۸۳۰۷
رده‌بندی دیویی	:	۳/۶۲۴۸
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۲۰۳۴۷۶

در پس کوچه‌های پاریس

با برادرم صادق هدایت

گردآوری و تدوین: جهانگیر هدایت

ویراستار: مریم حسام‌فر

طرح روی جلد: مجید روشن

حروفچینی و صفحه‌آرایی: راه‌شهاب

مدیر اجرایی: مارال امیرکیان

نوبت چاپ: اول (۱۳۹۵)

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

چاپ: حیدری

ناظر فنی چاپ: یوسف امیرکیان

حق چاپ و نشر برای نشر پوینده محفوظ است.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۹۵۰-۶۱-۴

تلفن: ۸۸۴۵۳۳۱-۸۸۴۷۳۷۸-۸۸۴۵۳۸۴۰ دورنگار ۸۸۴۵۳۸۴۰

www.poyandeh.ir
info@poyandeh.ir
nashr.poyandeh@gmail.com

۱۰۰۰۰ تومان

فهرست

۹	مقدمه
۱۵	سرگذشت
۲۱	سال شمار صادق هدایت
۳۷	مسافرت عیسی هدایت به فرانسه
۳۹	دوربین
۴۲	دفتر خاطرات
۴۲	خاطره نگاری
۴۵	یادداشت های روزانه
۱۱۹	یک نظر کلی
۱۱۹	ملاقات
۱۲۰	مهمانی
۱۲۰	گشت و گذار
۱۲۰	کافه رستوران
۱۲۱	مراکز تفریح شبانه
۱۲۱	گرفتاری ها
۱۲۳	درباره داستان «آخرین نوول»
۱۲۵	آخرین نوول

۱ - صادق هدایت، پنج سالگی (با لباس سفید - ردیف جلو)

همراه برادرها، خواهرها و عموزاده‌ها در باغ پدری

مقدمه

صادق هدایت نویسنده معروف معاصر، پس از فراغت از تحصیل در مدرسه سن لویی تهران در صدد بود که برای ادامه تحصیل عازم اروپا شود. طبعاً چون مدرسه سن لویی تهران مدرسه‌ای فرانسوی بود، صادق هدایت به زبان فرانسه آشنایی بیشتری داشت و برای ادامه تحصیل باید عازم کشوری فرانسه‌زبان می‌شد.

در سال ۱۳۰۵ دولت ایران عده‌ای دانشجویان را برای تحصیل در رشته‌های مختلف فنی، مدیریتی و علوم انسانی انتخاب کرد و به اروپا اعزام داشت. این دانشجویان بورس تحصیلی داشتند و متعهد بودند پس از بازگشت به ایران در رشته تحصیلی خود کار کنند.

روز دوم شهریورماه ۱۳۰۵ یکصدوده نفر شاگردان ایرانی از جمله صادق هدایت برای ادامه تحصیل به اروپا اعزام شدند. در آن ایام مسافرت به اروپا کار سهلی نبود. ابتداء باید با اتومبیل به بندر انزلی می‌رفتند، در آنجا سوار کشتی شده به بادکوبه یا باکو می‌رفتند و بقیه مسافرت با قطار راه‌آهن انجام می‌شد که از باکو

عازم مسکو در شوروی می‌شدند و بعد از مسکو به آلمان سفر می‌کردند.

در ۱۲ شهریور ۱۳۰۵ صادق هدایت کارت‌پستالی برای پدرش هدایت‌قلی‌خان هدایت (اعتضادالملک) فرستاده که می‌گوید وارد برلین شده، در مهمانخانه کانت اقامت گزیده ولی از دندان‌درد خود شاکی است.

سرپرست دانشجویان آقای شقاقی و همکار او خسرومیرزا بودند. شقاقی عده‌ای از دانشجویان را به میلان در ایتالیا می‌برد و خسرومیرزا، دیگران از جمله صادق هدایت را به بروکسل پایتخت بلژیک همراهی می‌کند.

نکته آن است که در همین‌جا صادق هدایت عدم رضایت خود از اعزام به بلژیک را برای پدرش می‌نویسد و مدعی می‌شود که اگر به فرانسه برود بهتر است و ارزان‌تر هم هست.

در ۱۳ شهریور ۱۳۰۵ در کارت‌پستال دیگری برای پدرش می‌نویسد که هنگام اقامت در مسکو، از مقبره لنین بازدید کرده و در برلین به تماشای باغ‌وحش رفته است.

صادق هدایت در تاریخ ۱۵ شهریور ۱۳۰۵ وارد بروکسل در بلژیک می‌شود. او باید ۱۵ روز در بروکسل بماند تا شقاقی سرپرست دانشجویان از میلان بازگردد و تکلیف دانشجویان را معین کند. در کارت‌پستال ۱۵ شهریور صادق هدایت از آب و هوا و محیط بلژیک فوق‌العاده اظهار ناراحتی می‌کند و مشتاق است به فرانسه منتقل شود. از پدرش می‌خواهد در این مورد اقدام کند.

در کارت پستال بعدی صادق هدایت متأسف است که پدرش نتوانسته برای انتقال او به پاریس کاری انجام دهد و از گرانی در بلژیک شاکی است.

در تاریخ ۴ مهرماه ۱۳۰۵ صادق هدایت هنوز در بروکسل و گرفتار نوعی بلاتکلیفی است و سرپرست دانشجویان برای انتقال دانشجویان به فرانسه مکاتباتی انجام داده که پاسخی دریافت نکرده است.

سرانجام صادق هدایت را در ۹ مهرماه ۱۳۰۵ به بندر گان در بلژیک می‌فرستند که در آنجا ادامه تحصیل بدهد.

صادق هدایت اظهار بی‌علاقگی به تحصیل و اقامت در بندر گان و بلژیک را ادامه می‌دهد و در این مورد به قدری اصرار می‌کند که سرانجام در سوم اسفند ۱۳۰۵ او را از بلژیک به پاریس منتقل می‌کنند و در این شهر در محله کاشان اتاقی برایش می‌گیرند و قرار می‌شود در یکی از مدارس پاریس ثبت نام کند.

۲- از راست: عیسی (نشسته)، صادق، محمود هدایت (ایستاده)
عکس در حیاط خانه پدری گرفته شده و صادق ۸ ساله بوده است.

۳ - این عکس در بروکسل در ابتدای مسافرت به بلژیک در سال ۱۳۰۵ گرفته شده است.

سرگذشت

صادق هدایت در سه‌شنبه ۲۸ بهمن‌ماه ۱۲۸۱، مطابق با ۱۷ فوریه ۱۹۰۳ میلادی در خانه پدری در تهران تولد یافت.

پدرش هدایت‌قلی‌خان هدایت (اعتضادالملک) فرزند جعفرقلی‌خان هدایت (نیرالملک) و مادرش خانم عذری هدایت، (زیورالملوک) دختر حسین‌قلی‌خان مخبرالدوله دوم بود.

پدر و مادر صادق از تبار رضاقلی‌خان هدایت، یکی از معروفترین نویسندگان، شعرا و مورخان قرن سیزدهم ایران می‌باشند که خود از بازماندگان کمال خجندی بوده است.

او در سال ۱۲۸۷ وارد دوره ابتدائی در مدرسه علمیه تهران شد و پس از اتمام این دوره تحصیلی در سال ۱۲۹۳ دوره متوسطه را در دبیرستان دارالفنون آغاز کرد.

در سال ۱۲۹۵ ناراحتی چشم برایش پیش آمد که در نتیجه در تحصیل او وقفه‌ای حاصل شد ولی در سال ۱۲۹۶ تحصیلات خود را

در مدرسه سن لوئی تهران ادامه داد که از همین جا با زبان و ادبیات فرانسه آشنایی پیدا کرد. در سال ۱۳۰۴ صادق هدایت دوره تحصیلات متوسطه خود را به پایان برد و در سال ۱۳۰۵ همراه عده‌ای از دیگر دانشجویان ایرانی برای تحصیل به بلژیک اعزام گردید. او در تاریخ ۱۵ شهریورماه ۱۳۰۵ ابتدا در بندر گان در بلژیک در دانشگاه این شهر اقامت گزید و قرار بود به تحصیل ریاضیات بپردازد. ولی از آب و هوای آن شهر و وضع تحصیل خود اظهار نارضایتی می‌کرد که بالاخره او را در تاریخ ۳ اسفندماه ۱۳۰۵ برابر با ۲۳ فوریه ۱۹۲۷ برای ادامه تحصیل به پاریس در فرانسه منتقل کردند. صادق هدایت از استقرار در پاریس خوشحال بود ولی عزمی در تحصیل نداشت. حدود ۱۰ اردیبهشت‌ماه ۱۳۰۷ برای اولین بار دست به خودکشی زد و در ساموا حوالی پاریس عزم کرد خود را در رودخانه مارن غرق کند ولی قایقی سر رسید و او را نجات دادند. در سال‌های بعد صادق هدایت چند بار رشته تحصیلی‌اش را تغییر داد ولی در هیچ‌یک از آن‌ها کارش به سرانجامی نرسید. بالاخره در سال ۱۳۰۹ به تهران مراجعت کرد و در همین سال در بانک ملی ایران استخدام شد. در این ایام گروه رَبعه شکل گرفت که عبارت بودند از: بزرگ علوی، مسعود فرزاد، مجتبی مینوی و صادق هدایت. در سال ۱۳۱۱ به اصفهان مسافرت کرد. در همین سال از بانک ملی استعفاء داده، در اداره کل تجارت مشغول به کار شد.

در سال ۱۳۱۲ سفری به شیراز کرد و مدتی در خانه عمویش، دکتر کریم هدایت اقامت داشت. در سال ۱۳۱۳ از اداره کل تجارت

استعفاء داد و در آژانس پارس وزارت امور خارجه اشتغال یافت. در سال ۱۳۱۴ از وزارت امور خارجه استعفاء داد. در همین سال به موجب شکایت علی‌اصغر حکمت، وزیر فرهنگ وقت به نظمیه تهران احضار و به علت مطالبی که در کتاب وغوغ ساهاب درج شده بود، مورد بازجویی و اتهام قرار گرفت و از او تعهد کتبی گرفته شد که مطالبی چاپ نکند. او اولین ممنوع‌القلم ادبیات معاصر ایران است. در سال ۱۳۱۵ در شرکت سهامی کل ساختمان مشغول به کار شد. در همین سال عازم هند شد و تحت نظر محقق و استاد هندی بهرام گور انکلساریا، زبان پهلوی را فراگرفت. در سال ۱۳۱۶ به تهران مراجعت کرد و مجدداً در بانک ملی ایران مشغول به کار شد. در سال ۱۳۱۷ از بانک ملی ایران مجدداً استعفاء داد و در اداره موسیقی کشور به کار پرداخت و ضمناً همکاری با مجله موسیقی را آغاز کرد. در سال ۱۳۱۹ در دانشکده هنرهای زیبا با سمت مترجم مشغول به کار شد.

در سال ۱۳۲۲ همکاری با مجله سخن را آغاز کرد. در ۱۳ آذر سال ۱۳۲۴ بر اساس دعوت دانشگاه دولتی آسیای میانه در ازبکستان، عازم تاشکند شد و در تاریخ ۲۵ آذر به تهران مراجعت نمود. ضمناً همکاری با مجله پیام نو را آغاز کرد. در همین سال مراسم بزرگداشت صادق هدایت در انجمن فرهنگی ایران و شوروی برگزار شد. در سال ۱۳۲۸ برای شرکت در کنگره جهانی هواداران صلح از او دعوت به عمل آمد ولی به دلیل مشکلات اداری نتوانست در کنگره حاضر شود. در ۱۲ آذر سال ۱۳۲۹ عازم پاریس شد و در ۱۹ فروردین ۱۳۳۰ در همین شهر به وسیله گاز دست به خودکشی

۱۸ در پس‌کوچه‌های پاریس با برادرم صادق هدایت

زد. او ۴۸ سال داشت که خود را از رنج زندگی رهانید. مزار او در گورستان پرلاشز در پاریس قرار دارد. او در تمام مدت عمر کوتاه خود در خانه پدری زندگی کرد. برای اطلاع از مشروح آثار صادق هدایت به سال‌شمار تفصیلی آثار صادق هدایت رجوع کنید.

۴- از راست: صادق، عیسی (نشسته) و محمود هدایت (ایستاده)
در خانه پدری. صادق هشت‌ساله بوده است.

سال شمار صادق هدایت

۱۲۸۱ شمسی - ۱۹۰۳ میلادی

شب سه شنبه ۲۸ بهمن ماه ۱۲۸۱، مطابق ۱۷ فوریه ۱۹۰۳ در تهران تولد یافت. پدرش هدایت قلی خان هدایت (اعتضادالملک) فرزند جعفر قلی خان (نیرالملک) وزیر علوم بود. اعتضادالملک چهار سال پس از مرگ صادق هدایت در تهران درگذشت. مادر صادق هدایت خانم زیورالملوک، عموزاده هدایت قلی خان بود. صادق هدایت دو برادر و سه خواهر داشت. برادر بزرگتر، عیسی هدایت نظامی بود و به درجه سرلشکری رسید ولی در هنر و ادبیات دست داشت. محمود هدایت برادر دیگر او قاضی عالی رتبه دادگستری بود و در نقاشی، شعر و نویسندگی نیز آثار ارزشمندی از او باقی مانده است.

۱۲۸۷ ش - ۱۹۰۹ م

برای تحصیلات ابتدایی وارد مدرسه علمیه تهران شد.

۲۲ در پس کوچه‌های پاریس با برادر صمد صادق هدایت

۱۲۹۳ ش - ۱۹۱۴ م

وارد دوره متوسطه در دبیرستان دارالفنون شد. روزنامه دیواری "ندای اموات" را در مدرسه منتشر ساخت.

۱۲۹۵ ش - ۱۹۱۶ م

بر اثر ابتلا به چشم‌درد شدید نتوانست به مدرسه برود.

۱۲۹۶ ش - ۱۹۱۷ م

در مدرسه سن لویی در تهران تحصیلات متوسطه خود را ادامه داد. آشنایی با زبان و ادبیات فرانسه از این جا آغاز شد. در هفته‌نامه "امید" اولین مقاله را منتشر ساخت و همکاری با مجله "شرق" را آغاز کرد. در همین مدرسه کشیش ریتکه که پی برده بود صادق هدایت زبان فارسی را خوب می‌داند، با او قرار گذاشت که به یکدیگر فارسی و فرانسه درس بدهند.

۱۳۰۲ ش - ۱۹۲۳ م

- ۱- انتشار کتاب "رباعیات عمر خیام"
- ۲- "آخرین فشنگ تفنگ من" ترجمه از لامارتین - مجله‌ی وفا

۱۳۰۳ ش - ۱۹۲۴ م

انتشار داستان "زبان حال یک الاغ به وقت مرگ" در مجله وفا، سال ۲، شماره ۶، انتشار اولین چاپ کتاب "انسان و حیوان"^۱.

۱- این کتاب با ملحقات جدید مربوط به صادق هدایت در سال ۱۳۷۹ تحت همین عنوان چاپ و منتشر گردید.

۱۳۰۴ ش - ۱۹۲۵ م

از مدرسه سن لوئی فارغ التحصیل می شود. با تقی رضوی دوستی او آغاز می گردد.

۱۳۰۵ ش - ۱۹۲۶ م

روز سه شنبه ۲ شهریورماه ۱۳۰۵ همراه دیگر محصلین برای ادامه تحصیل به بلژیک اعزام شد. مقاله "جادوگری در ایران" *La Magie en Perse* را در مجله فرانسوی "لووال دیسیس" *Le Voile d' Isis*، شماره ۷۹، سال سی و یکم، ژوئیه ۱۹۲۶ چاپ پاریس به زبان فرانسه منتشر ساخت. در ۱۵ شهریور ۱۳۰۵ در دانشگاه بندر گان مشغول تحصیل شد.

در تاریخ ۲۳ فوریه ۱۹۲۷ مطابق با ۳ اسفندماه ۱۳۰۵ برای ادامه تحصیل به پاریس انتقال یافت و در محله کاشان مستقر شد. داستان "مرگ" را در مجله ایرانشهر، دوره چهارم، شماره ۱۱، چاپ برلین منتشر ساخت.

۱۳۰۶ ش - ۱۹۲۷ م

کتاب "فواید گیاه خواری" را نوشت که در برلین چاپ و انتشار یافت.

۱۳۰۷ ش - ۱۹۲۸ م

در اوائل اردیبهشت ماه به قصد خودکشی در منطقه ساموا حوالی پاریس خود را به رودخانه مارن انداخت ولی سرنشینان قایقی او را نجات دادند. در مهرماه همین سال به مدرسه رنس منتقل شد.

۲۴ در پس کوچه‌های پاریس با برادرم صادق هدایت

۱۳۰۸ ش _ ۱۹۲۹ م

کتاب "فواید گیاه‌خواری" را برای اولین بار توسط انتشارات بروخیم تهران چاپ کرد. داستان‌های "زنده به گور" و "اسیر فرانسوی" را نوشت.

۱۳۰۹ ش _ ۱۹۳۰ م

در تاریخ ۲۵ تیرماه مطابق ۱۴ ژوئیه یک ساعت از نیمه شب گذشته به ایران مراجعت و وارد تهران شد. مجموعه داستان "زنده به گور" را توسط انتشارات فردوسی تهران منتشر کرد.

کتاب "پروین دختر ساسان" را توسط انتشارات فردوسی منتشر کرد. داستان‌های "داود گوژپشت" و "آبجی‌خانم" از مجموعه "زنده به گور" را منتشر کرد. در آذرماه در بانک ملی ایران استخدام و مشغول به کار شد.

گروه رَبعه شکل گرفت که عبارت بودند از: بزرگ علوی، مسعود فرزاد، مجتبی مینوی، صادق هدایت.

۱۳۱۰ ش _ ۱۹۳۱ م

مجموعه "انیران" شامل سه داستان "فتح اسکندر"، از شین پرتو، "هجوم اعراب" از بزرگ علوی و "حمله مغول" از صادق هدایت انتشار یافت. "اوسانه" در قطع جیبی توسط آریان کوده چاپ شد.

- ترجمه "کور و برادرش" از آرتور شینسلر (Arthur Sch ntzler) نویسنده اتریشی، در مجله افسانه، دوره سوم، شماره ۴ چاپ شد.

- ترجمه "کلاغ پیر" از الکساندر لانژکیلاند (Alexandre Lange) (Kielland) در مجله افسانه، دوره سوم، شماره ۱۱ چاپ شد.
- ترجمه "تمشک تیغ دار" از آنتوان چخوف (Anton Pavlovitch Tchekhov) در مجله افسانه، دوره سوم، شماره ۲۳ چاپ شد.
- ترجمه "مرداب حبشه" از گاستن شراو (Gaston Cherau) در مجله افسانه، دوره سوم، شماره ۲۸ چاپ شد.
- داستان "درد دل میرزایدالله" در مجله افسانه، دوره سوم، شماره ۲۸ چاپ شد. این داستان بعداً به نام "محلل" چاپ شد.
- ترجمه "مشاور مخصوص" از آنتوان چخوف در مجله افسانه، سال سوم، شماره ۲۸ چاپ شد.
- داستان "حکایت با نتیجه" در مجله افسانه، دوره سوم، شماره ۳۱ چاپ شد.
- داستان "شب های ورامین" در مجله افسانه، دوره سوم، شماره ۳۲ چاپ شد.
- "جادوگری در ایران"، ترجمه از فرانسه، در مجله جهان نو، سال دوم، شماره اول، صفحه ۶۰ - ۸۰.

۱۳۱۱ ش - ۱۹۳۲ م

به اصفهان مسافرت کرد. کتاب "اصفهان نصف جهان" را نوشت. از بانک ملی ایران استعفا داد و در اداره کل تجارت استخدام شد. اولین چاپ مجموعه داستان "سه قطره خون" توسط مطبعه روشنایی تهران انتشار یافت. کتاب "اصفهان نصف جهان" توسط انتشارات خاور تهران انتشار یافت. داستان های "گرداب"، "مردی که نفشش را کشت"، "صورتک ها"، "چنگال" و "لاله" انتشار یافتند.

۱۳۱۲ ش - ۱۹۳۳ م

مجموعه داستان "سایه روشن" برای نخستین بار چاپ و منتشر شد.

- کتاب "نیرنگستان" درباره فرهنگ عامیانه، انتشار یافت.^۱
- داستان‌های "آفرینگان"، "در طلب آمرزش"، "محلل"، "مرده‌خورها"، "عروسک پشت پرده" چاپ شد.
- کتاب تاریخی "مازیار" با همکاری مجتبی مینوی انتشار یافت.
- داستان "علویه خانم" انتشار یافت.

۱۳۱۳ ش - ۱۹۳۴ م

کتاب "وغوغ‌سهاب" با همکاری مسعود فرزاد برای نخستین بار منتشر شد. از اداره کل تجارت استعفا داده در وزارت امور خارجه مشغول به کار شد. کتاب "ترانه‌های خیام" توسط نشر روشنائی منتشر شد. با دکتر پرویز ناتل خانلری آشنا شد. "البعثة الاسلامیه فی البلاد الافرنجیه" را نوشت.

ترجمه "شرط‌بندی" از آنتوان چخوف در مجموعه گل‌های رنگارنگ.

۱- این کتاب به انضمام دیگر آثار فرهنگ عامیانه و آثاری از صادق هدایت که چاپ نشده بودند، با نام «فرهنگ عامیانه مردم ایران» در سال ۱۳۷۸ توسط نشر چشمه چاپ و منتشر شد.

۱۳۱۴ ش _ ۱۹۳۵ م

از وزارت امور خارجه استعفا داد. برای انتشار کتاب "وغوغ ساهاب" به نظمیۀ تهران احضار شد. شاکی علی‌اصغر حکمت وزیر فرهنگ وقت بود ولی خانواده هدایت هم از نفوذ و قدرتی بهره می‌برد که در مقابل وزیر شاکی ایستادگی کند و این ماجرا بالاخره با این نتیجه پایان گرفت که تأمینات شهربانی از صادق هدایت تعهد گرفت مطلبی ننویسد! او را باید نخستین ممنوع‌القلم رسمی معاصر ایران نامید.

۱۳۱۵ ش _ ۱۹۳۶ م

در اداره کل ساختمان مشغول به کار شد. با ش. پرتو به هندوستان مسافرت کرده، با محقق هندی بهرام گور انکلساریا آشنا شده به فراگیری زبان پهلوی پرداخت. کتاب "بوف کور" برای نخستین بار به صورت دست‌نوشته صادق هدایت به طور پلی‌کپی در ۵۰ نسخه انتشار یافت. "کارنامه اردشیر بابکان" را از متن پهلوی ترجمه کرد.

۱۳۱۶ ش _ ۱۹۳۷ م

از هندوستان مراجعت و در بانک ملی ایران مجدداً مشغول به کار شد.

۱۳۱۷ ش _ ۱۹۳۸ م

از بانک ملی ایران استعفا داده در اداره موسیقی کشور مشغول به کار شد.

۱۳۱۸ ش - ۱۹۳۹ م

- با مجله موسیقی به مدیریت سرگرد غلامحسین مین‌باشیان همکاری را آغاز کرد. چاپ اول کتاب "کارنامه اردشیر پاپکان" و "گجسته ابالیش" ترجمه از متن پهلوی را منتشر ساخت.

- "ترانه‌های عامیانه" در مجله موسیقی، سال اول، شماره ۶ و ۷ چاپ شد.

- "متل‌های فارسی" در مجله موسیقی، شماره ۸ چاپ شد.

- قصه‌های "آقاموشه" و "شنگول و منگول" در مجله موسیقی، سال اول، شماره ۸ چاپ شد.

- قصه "لچک کوچولوی قرمز" در مجله موسیقی، سال دوم، شماره ۲ چاپ شد.

۱۳۱۹ ش - ۱۹۴۰ م

در دانشکده هنرهای زیبا دانشگاه تهران به عنوان مترجم مشغول به کار شد. "چایکووسکی" را در مجله موسیقی، سال دوم، شماره ۳ منتشر ساخت. "پیرامون لغت فرس اسدی" را در مجله موسیقی، سال دوم، شماره ۱۱ و ۱۲ منتشر ساخت. "شیوه نوین در تحقیق ادبی" را در مجله موسیقی، سال دوم، شماره ۱۱ و ۱۲ منتشر ساخت.

۱۳۲۰ ش - ۱۹۴۱ م

"داستان ناز" نقدی بر داستان ناز نوشته حسین‌قلی مستعان را در مجله موسیقی، سال دوم، شماره دوم، منتشر ساخت. "شیوه‌های نوین در شعر فارسی" در مجله موسیقی، سال سوم، شماره سوم را

سال‌شمار صادق هدایت ۲۹

منتشر ساخت. "سنگ صبور" در مجله موسیقی، سال سوم، شماره ۶ و ۷ چاپ شد. مجله موسیقی تعطیل شد.

۱۳۲۱ ش _ ۱۹۴۲ م

مجموعه داستان "سگ ولگرد" برای نخستین بار انتشار یافت. ترجمه "شهرستان‌های ایران" از متن پهلوی در مجله مهر، سال هشتم، شماره‌های ۱ و ۲ و ۳ انتشار یافت. داستان "آب زندگی" توسط انتشارات فرهنگ تهران انتشار یافت. بخش‌هایی از "بوف کور" در مجله ایران به صورت پاورقی انتشار یافت. بعداً بوف کور به صورت کتاب مستقلی چاپ شد. داستان "بن‌بست" به فرانسه در لیمپاس (Limpassé) چاپ شد.

۱۳۲۲ ش _ ۱۹۴۳ م

کتاب "علویه‌خانم" انتشار یافت. کتاب ترجمه "گزارش گمان‌شکن" از متن پهلوی انتشار یافت. همکاری با مجله سخن را آغاز کرد. ترجمه آخرین بخش "یادگار جاماسب" در مجله سخن، دوره اول، شماره‌های ۳ و ۴ و ۵ انتشار یافت. ترجمه "گورستان زنان خیانت‌کار" از آرتور کریستن‌سن خاورشناس دانمارکی، در مجله سخن، سال اول، شماره ۷ و ۸. ترجمه "جلو قانون" اثر فرانتس کافکا (Frantz Kafka) نویسنده چک، در مجله سخن، سال اول، شماره ۱۱ و ۱۲ انتشار یافت.

کتاب "کارنامه اردشیر پاپکان" ترجمه از متن پهلوی انتشار یافت.

۱۳۲۳ ش - ۱۹۴۴ م

داستان "آب زندگی" در روزنامه مردم چاپ شد. "چگونه نویسنده نشدم" با همکاری حسن قائمیان با امضا مستعار "مسکین جامه". نقد کتاب "بازرس" گوگول و فیلم "ملانصرالدین" در بخارا" در مجله پیام نو، سال اول، شماره اول، چاپ شدند. ترجمه "اوراشیما" افسانه ژاپنی در مجله سخن، سال دوم، شماره ۱ چاپ شد. معرفی و نقد "خاموشی دریا" اثر ورکور در مجله سخن، شماره ۳، انتشار یافت. کتاب "زند و هومن یسن" ترجمه از متن پهلوی انتشار یافت. مجموعه داستان "ولنگاری" انتشار یافت.

۱۳۲۴ ش - ۱۹۴۵ م

کتاب "حاجی آقا" انتشار یافت. بر اساس دعوت دانشگاه دولتی آسیای میانه در ازبکستان همراه هیئتی در آذرماه به تاشکند مسافرت نمود. این دعوت به مناسبت جشن بیست و پنجمین سال تأسیس این دانشگاه بود. همکاری با نشریه "پیام نو" نشریه انجمن فرهنگی ایران و شوروی را آغاز کرد. جلسه بزرگداشت صادق هدایت در انجمن فرهنگی ایران و شوروی تشکیل شد.

- چند نکته درباره "ویس و رامین" در مجله پیام نو، شماره ۹ و ۱۰ انتشار یافت.

- انتقاد بر ترجمه "رساله غفران ابوالعلا معری" مجله پیام نو، سال دوم، شماره ۹.

- "فولکلور یا فرهنگ توده" در مجله سخن، سال دوم، شماره ۳ و ۴ و ۵ و ۶ چاپ شد.

سال شمار صادق هدایت ۳۱

- "طرح کلی برای کاوش و فولکلور یک منطقه" در مجله سخن، سال دوم، شماره ۴ چاپ شد.

- ترجمه "شغال و عرب" از فرانتس کافکا در مجله سخن، سال دوم، شماره ۵ چاپ شد.

- ترجمه "آمدن شاه بهرام ورجاوند" از متن پهلوی در مجله سخن، شماره ۷ چاپ شد.

- "خط پهلوی و الفبای صوتی" در مجله سخن، سال دوم، شماره ۸ و ۹ چاپ شد.

- ترجمه "دیوار" از ژان پل سارتر (Jean Paul Sartre) نویسنده فرانسوی در مجله سخن، سال دوم، شماره ۱۱ و ۱۲ چاپ شد.

- داستان "Sampingue" به فرانسه در ژورنال دو تهران.

- داستان "Lunatique" هوس باز به فرانسه در ژورنال دو تهران.

۱۳۲۵ ش _ ۱۹۴۶ م

کتاب "افسانه آفرینش" توسط انتشارات آدرین مزون نو با هزینه حسن شهید نورایی در پاریس چاپ و انتشار یافت.

- داستان "آبجی خانم" از مجموعه "زنده به گور" در مجله پیام نو، سال دوم، شماره ۶ چاپ شد.

- داستان "فردا" در مجله پیام نو، سال سوم، شماره یک چاپ شد.

- ترجمه داستان فردا به فرانسه در ژورنال دو تهران چاپ شد.

- "صادق هدایت" نوشته روزه لسکو در مجله سخن، سال دوم، شماره ۲ چاپ شد.

۳۲ در پس کوچه‌های پاریس با برادر صمد صادق هدایت

- ترجمه "گراکوس شکارچی" از فرانسیس کافکا در مجله سخن، سال سوم، شماره یک چاپ شد.
- "قصه کدو" در مجله سخن، سال سوم، شماره ۴ چاپ شد.
- ترجمه "هنر ساسانی در غرفه مدال‌ها" اثر آل مور گستر در مجله سخن، سال سوم، شماره ۶ و ۷ چاپ شد.
- "بلبل سرگشته" در مجله سخن، سال دوم، شماره‌های ۶ و ۷.
- مقدمه کتاب "کارخانه مطلق‌سازی" نوشته کارل چایک نویسنده چک‌اسلواکی، ترجمه حسن قائمیان.

۱۳۲۷ ش - ۱۹۴۹ م

- "پیام کافکا" به صورت مقدمه‌ای برای کتاب "گروه محکومین" فرانسیس کافکا انتشار یافت.
- داستان "توپ مرواری" را نوشت.
- برای شرکت در کنگره جهانی هواداران صلح دعوت شد، ولی بر اثر مشکلات اداری نتوانست به این مسافرت برود.

۱۳۲۹ ش - ۱۹۵۰ م

- کتاب "مسخ" اثر فرانسیس کافکا، ترجمه صادق هدایت و حسن قائمیان انتشار یافت. در روز یکشنبه ۱۲ آذر ماه ساعت چهار و نیم بعدازظهر به قصد پاریس، تهران را از فرودگاه مهرآباد ترک کرد.

۱۳۳۰ ش - ۱۹۵۱ م

- روز ۱۹ فروردین در آپارتمان اجاره‌ای به شماره ۳۷ مکرر خیابان شامپیونه در پاریس با گاز دست به خودکشی زد. جسد او روز ۲۷

سال شمار صادق هدایت ۳۳

فروردین در گورستان پراشز به خاک سپرده شد. او تا پایان عمر در خانه پدری زندگی کرد.

۱۳۷۸ ش - ۱۹۹۹ م

کتاب "فرهنگ عامیانه مردم ایران" به کوشش و مقدمه جهانگیر هدایت - همراه با بخش هایی که برای بار اول چاپ شدند - نشر چشمه.

۱۳۷۹ ش - ۲۰۰۰ م

کتاب "انسان و حیوان" گردآوری و مقدمه جهانگیر هدایت، همراه اضافاتی از مجله "حمایت حیوانات" چاپ فرانسه، نشر چشمه.

۱۳۸۱ ش - ۲۰۰۱ م

کتاب "سه قطره خون" مقدمه و گردآوری جهانگیر هدایت، همراه نقدها، نظرها و ترجمه انگلیسی داستان، نشر چشمه.
کتاب "خیام صادق" مقدمه و گردآوری جهانگیر هدایت، همراه تمام آثار نویسنده درباره حکیم عمر خیام، نشر چشمه.
کتاب "۳۶ روز با صادق هدایت" تدوین و گردآوری جهانگیر هدایت، خاطرات عیسی و صادق هدایت در پاریس، نشر سالی.

۱۳۸۲ ش - ۲۰۰۲ م

کتاب "نیمه پنهان سرگذشت صادق هدایت" تدوین و به کوشش جهانگیر هدایت، نشر ورجاوند.

۳۴ در پس کوچه‌های پاریس با برادرم صادق هدایت

۱۳۸۳ ش_۲۰۰۳ م

کتاب "یکصدسالگی صادق هدایت در ایران و جهان" تدوین
جهانگیر هدایت، نشر دنیای دانش.

۱۳۸۴ ش_۲۰۰۴ م

کتاب "زنده به گور" به کوشش جهانگیر هدایت، همراه ترجمه
انگلیسی و ترجمه زبان ارمنی، نشر ورجاوند.
کتاب "سگ ولگرد" به کوشش جهانگیر هدایت، همراه ترجمه
انگلیسی، فرانسه و ترکی استانبولی، نشر ورجاوند.